दशमी कक्षा

आमोदः ।

सम्पूर्ण-संस्कृतम् ।

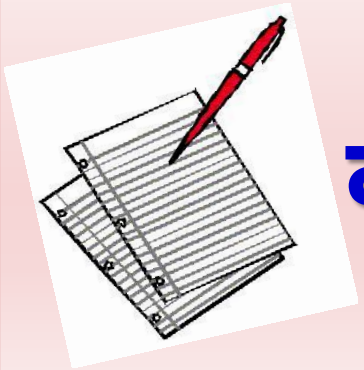

कृतिपत्रिका तयार करताना.....

प्रथमः विभागः – सुगमसंस्कृतम् ।

अ) चित्रपदकोषः

१ ३ ५ आ) सङ्ख्याः ७५ २६

इ) समयः

ई) पाठ्य-पुस्तिका

देव दातृ मरुत् ऊ) उदाहरणपदद्वयम् ईकारान्तम् पुंलिङ्गम्

प्रथमः विभागः – सुगमसंस्कृतम् ।

अ) चित्रपदकोषः

१ ३ ५ आ) सङ्ख्याः ७५ २६

इ) समयः

प्रथमः विभागः - सुगमसंस्कृतम् ।

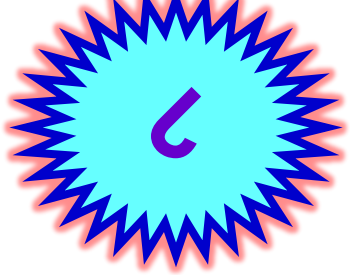

१) अ) चित्रं दृष्ट्वा नामानि लिखत। (५तः४) १x४=४

- केवळ १०वी च्या चित्रपदकोषातीलच चित्रे

आ) सङ्ख्याः अक्षरैः/अङ्कैः लिखत। (३तः२) १x२=२

- केवळ १ ते १०० संख्या अंकी व अक्षरी मिश्र स्वरूपात

इ) समय-स्तम्भमेलनं कुरुत। (पृ.क्र. ४) १/२x४=२

- 'अ' स्तम्भ - अक्षरी वेळ व 'आ' स्तम्भ - अंकी वेळ

द्वितीयः विभागः – गद्यम् ।

२०

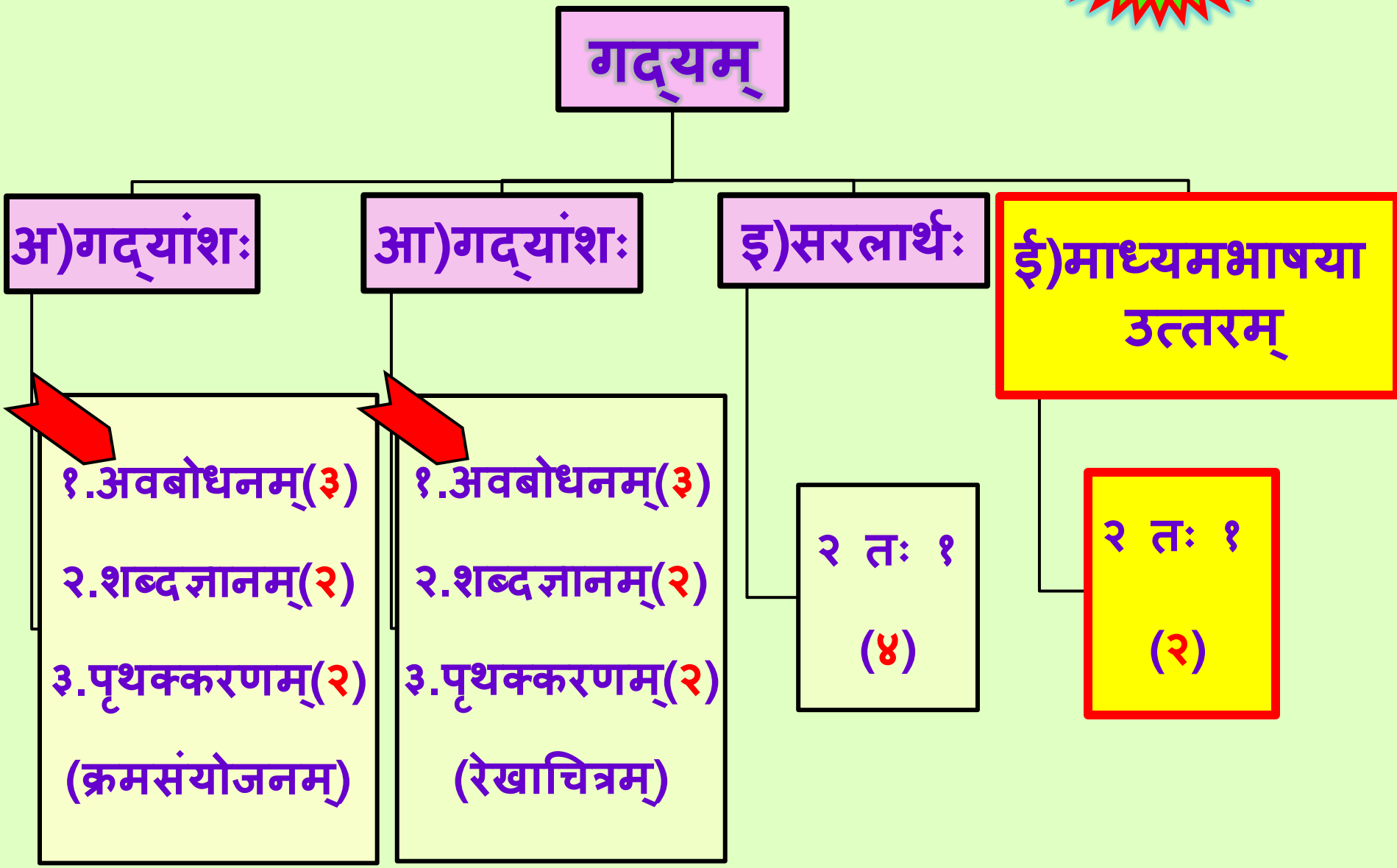

द्वितीयः विभागः - गद्यम् । २०

२) अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । ७

आ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । ७

(८०-१०० शब्दांचा गद्यांश असावा)

१. अवबोधनम् । (४ तः ३) १x३=३

(पुढील ६ पैकी कोणत्याही ४ कृती विचारव्यात)

क) उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।

अथवा

उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।

- एका वाक्यात २ रिक्तस्थाने द्यावीत किंवा
- प्रत्येकी १ रिक्तस्थान असलेली २ स्वतंत्र वाक्ये द्यावीत

ख) कः कं वदति ?

- ही कृती **संवादात्मक पाठांवर विचारू नये** (पाठ.क्र.५,१४)

ग) पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।

घ) वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम्/असत्यम् इति लिखत ।

- **योग्यम् / अयोग्यम् ही कृती विचारू नये**

च) एषः गद्यांशः कस्मात् पाठात् उद्धृतः ?

- दोन पैकी एका गद्यांशावर ही कृती विचारणे **अनिवार्य**

छ) अमरकोषात् शब्दं योजयित्वा वाक्यं पुनर्लिखत।

- अधोरेखित शब्द प्रथमा विभक्तीतच असावा

२. शब्दज्ञानम् । (३ तः २)

(पुढील ५ पैकी कोणत्याही ३ कृती विचाराव्यात)

क) २ धातुसाधित-अव्यये / विभक्त्यन्तपदे चित्वा लिखत। १/२x२=१

- २ वेगवेगळी धा.सा.-अव्यये विचारता येतील
- त्वान्त / ल्यबन्त / तुमन्त असा **स्पष्ट उल्लेख** आवश्यक

ख) प्रश्ननिर्माणं कुरुत। १x१=१

- जो शब्द उत्तर म्हणून अपेक्षित त्यास **अधोरेखन आवश्यक**

ग) विशेषण-विशेष्य-सम्बन्धः । १/२x२=१

- मेलनम् –
- २ जोड्या द्याव्यात.
- आ गटात १ विशेष्य अधिक द्यावे

- चयनम् –
- गद्यांशातून विशेषण / विशेष्य शोधणे अपेक्षित
- एका विशेष्याची २ विशेषणे किंवा
- २ विशेषण-विशेष्य जोड्या

- चतुर्थपदम् –
- एकूण २ जोड्या विचाराव्यात

घ) सन्धिः ।

- पूर्वपदं लिखत । १/२X२=१
- उत्तरपदं लिखत । १/२X२=१
- विग्रहं कुरुत । १X१=१
- चतुर्थपदं लिखत । १X१=१

च) लकारं लिखत । १X१=१

- क्रियापदास **अधोरेखन** आवश्यक

३.पृथक्करणम् । १/२x४=२

गद्यांशः अ – क्रमेण योजयत।

- केवळ **घटनांचा क्रम** अपेक्षित ; **वाक्यांचा नाही**
- कथापाठातूनच गद्यांश अ निवडावा

गद्यांशः आ – रेखाचित्रं पूरयत।

- जालरेखा / वृक्षरेखा / प्रवाहिजालम् / स्तम्भपूरणम् / शब्दपेटिका
- ४ गाळलेल्या जागा अपेक्षित
- अधिक उत्तरे असल्यास त्यातील १-२ आपण देऊन ४ जागा रिकाम्या ठेवाव्यात

इ) गद्यांशं पठित्वा सरलार्थं लिखत । (२तः१) १x४=४

- ४ – ६ वाक्यांचा गद्यांश द्यावा
- फक्त **'नाट्यस्तबकः'** आणि **'नदीसूक्तम्'** या २ पाठांचा वापर करावा

ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत। २तः१ २x१=२

- केवळ पाठांमध्ये स्वाध्यायात विचारलेल्या प्रश्नांचाच वापर करावा
- उत्तर २-३ परिच्छेदात अपेक्षित
- पहिल्या परिचयात्मक परिच्छेदात पाठाच्या प्रस्तावनेचा आधार घ्यावा

तृतीयः विभागः – पद्यम् ।

अ) पद्यांशः (४)

१.कृतयः (३तः२)

क) पूर्णवाक्येन उत्तरम्

ख) विशेषण-विशेष्य-सम्बन्धः

ग) सन्धिः

२.रेखाचित्रम्

आ) (२)

माध्यमभाषया उत्तरम्

इ)पद्यपूर्तिः (६)

१. ४पङ्क्तियुतं पद्यम्

२. २पङ्क्तियुतं पद्यम्

ई) अन्वयः (२)

सूक्तिसुधा / युग्ममाला

उ)सरलार्थः (४)

वाचनप्रशंसा / मानवताधर्मः

तृतीयः विभागः – पद्यम् ।

(१८)

३) अ) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । ४

(८-१२ पङ्क्तयः)

- पद्यांश सलग किंवा वेगवेगळ्या पाठांतील घेता येतील

१. पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टे कृती कुरुत। (३तः२) २

१. पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत । १x१=१

२. पद्यांशतः विशेषणं चिनुत । १/२x२=१

- मेलनम् / चयनम् / चतुर्थपदम्

३. सन्धिः । (पूर्वपदम्, उत्तरपदम्, विग्रहः, चतुर्थपदम्) १

२. रेखाचित्रं पूरयत । १/२x४=२

(जालरेखा, वृक्षरेखा, प्रवाहिजालम्, स्तम्भपूरणम्, शब्दपेटिका)

आ) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत। (२ तः १) २x१=२

पद्यांश न देता फक्त प्रश्न विचारावेत

- केवळ पाठांखालील स्वाध्यायातील प्रश्न विचारावेत
- उत्तर २-३ परिच्छेदात अपेक्षित
- पहिल्या परिचयात्मक परिच्छेदात पाठाच्या प्रस्तावनेचा आधार घ्यावा

इ) पद्ये शुद्धे पूर्णे च लिखत । ६

('क,ख' तः १ , 'ग,घ' तः १)

- येथे २ **गट** द्यावेत
- पहिल्या गटात ४ **ओळींचे २ श्लोक** द्यावेत त्यापैकी **१ अनिवार्य**
- दुसऱ्या गटात २ **ओळींचे २ श्लोक** द्यावेत त्यापैकी **१ अनिवार्य**

१. क) ४ पङ्क्तियुतं पद्यम् । **अथवा**
ख) ४ पङ्क्तियुतं पद्यम् । १x४=४

२. ग) २ पङ्क्तियुतं पद्यम् । **अथवा**
घ) २ पङ्क्तियुतं पद्यम् । १x२=२

ई) अन्वयं पूरयत । १/२x४=२

- **सूक्तिसुधा व युग्ममाला** या २ पद्यपाठांवर ही कृती विचारावी
- ***श्लोक द्यायचा नाही***
- अन्वयामध्ये ४ गाळलेल्या जागा द्याव्यात

उ) सरलार्थं लिखत । (३ तः २) २x२=४

- **वाचनप्रशंसा व मानवताधर्मः** या पद्यपाठांवर ही कृती विचारावी

चतुर्थः विभागः – लेखनकौशलम् । (९)

अ) धातूनाम् अव्ययानां च
उपयोगं कृत्वा वाक्यनिर्माणम्

४

अथवा

अ) संस्कृतानुवादः

आ) निबन्धः

५

अथवा

आ)चित्रवर्णनम्

चतुर्थः विभागः - लेखनकौशलम्। (९)

४) अ) धातूनाम् अव्ययानां च उपयोगं कृत्वा वाक्यनिर्माणं कुरुत । (६ तः ४)

४

➢ पृ.क्र. १०१,१०२ व १०३ वरील **परीक्षेसाठी निर्धारित** केलेल्या धातुंपैकीच **३ धातू व ३ अव्यये** विचारावीत

अथवा

अ) संस्कृतानुवादं कुरुत । (६ तः ४)

४

➢ पूर्वपरिचित नामे, चित्रपदकोषातील शब्द, धातू यांच्या आधारे ४-६ शब्दांची **स्वतंत्र ६ वाक्ये** विचारावीत

आ) ५-७ वाक्यात्मकं निबन्धं लिखत । (३तः१)

(पृ.क्र. १०४, १०५)

- मम प्रियः उत्सवः / खगः / कविः / नेता / प्रियं पुस्तकम् / प्रिया भाषा / भारतीयं प्रसिद्धं स्थलम् ।

अथवा

आ) साहाय्यक-शब्दानाम् आधारेण ५-७ वाक्यात्मकं चित्रवर्णनं कुरुत । (पृ.क्र. १०८)

- कृषिकार्यम् / उद्यानम् / रेलस्थानकम् / ध्वजवन्दनम् / वर्षाकालः / विद्यालयः / सायङ्कालः / प्रातःकालः / विपणिः ।

पञ्चमः विभागः – भाषाभ्यासः ।

अ) तालिकापूर्तिः (२x४=८)

- नाम
- सर्वनाम
- क्रियापदम्
- धातुसाधित-विशेषणम्

आ) कृतयः ~~(३x४=१२)~~

- सङ्ख्या/क्रम/आवृत्तिवाचकम्
- समासाः
- समानार्थकः / विरुद्धार्थकः
- सूचनानुसारं परिवर्तनम्
- ~~वाक्यशुद्धिः~~

पञ्चमः विभागः – भाषाभ्यासः ।

अ) तालिकापूर्तिः (२x४=८)

- नाम
- सर्वनाम
- क्रियापदम्
- धातुसाधित-विशेषणम्

आ) कृतयः (३x३=९)

- सङ्ख्या/क्रम/आवृत्तिवाचकम्
- समासाः
- समानार्थकः / विरुद्धार्थकः
- सूचनानुसारं परिवर्तनम्

पञ्चमः विभागः – भाषाभ्यासः ।

१७

५) अ) तालिकापूर्तिं कुरुत ।

१. नामतालिका । (६ तः ४) १/२x४=२

➢ पूर्वज्ञात नामांवर आधारित

२. सर्वनामतालिका । (६ तः ४) १/२x४=२

➢ पूर्वज्ञात सर्वनामांवर आधारित

३. क्रियापदतालिका । (६ तः ४) १/२x४=२

- १, ४, ६, १० हे गण ; तसेच 'अस्' आणि 'कृ' या धातुंवर आधारित (दुसऱ्या गटातील इतर धातू विचारू नयेत)

- लट्(वर्तमानकालः), लङ्(प्रथमभूतकालः), लोट्(आज्ञार्थः), विधिलिङ् (विध्यर्थः) आणि लृट् (द्वितीयभविष्यत्कालः) यापैकी कोणतेही ३ लकार व ३ पुरुष विचारावेत

- **लिट् (परोक्ष-भूतकालः) विचारायचा नाही**

४. धातुसाधित-विशेषण-तालिका ।(६ तः ४) १/२x४=२

- यासाठी **पृ.क्र. ७८ वरील तक्त्याचा** वापर करावा

धातुः	क्त	क्तवतु	कृत्याः	शतृ / शानच्
गम्-गच्छ् (१ प.प.)	_____	गतवान्	गम्यः	_____
ज्ञा (९ उ.प.)	ज्ञातः	_____	_____	जानन्
लभ् (१आ.प.)	_____	_____	लभनीयः	लभमानः

आ) निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत। (४तः३) ३x३=९

१. योग्यं रूपं लिखित्वा रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत । (५तः३) १x३=३

- पृ.क्र. ९६ ते १००

- सङ्ख्यावाचकम् / आवृत्तिवाचकम् / क्रमवाचकम् हे शब्द **कंसात देणे आवश्यक**
- उदा.१. _____ (४) वेदाः वर्तन्ते । (सङ्ख्यावाचकम्)
  २.श्रीकृष्णः देवक्याः _____(८) अपत्यम् । (क्रमवाचकम्)

२. समासानां तालिकापूर्तिं कुरुत । (५ तः ३) १x३=३

- ३ स्तंभांपैकी **१ गाळलेली जागा** असावी

समस्तपदम्	विग्रहः	समासनाम
१. सविनयम्	_____	अव्ययीभावः।
२. _____	मातुः सेवा ।	षष्ठी-तत्पुरुषः।
३. अनिच्छा	न इच्छा ।	_____

३. समानार्थकशब्दान्, विरुद्धार्थकशब्दान् लिखत ।

(५ तः ३) १x३=३

- हे दोनही **मिश्रस्वरूपात** विचारावेत

४. सूचनानुसारं कृतीः कुरुत । (५ तः ३) १x३=३

- ५ कृतींपैकी **एका कृतीसाठी** स्वाध्यायेतर सोपे वाक्य विचारल्यास हरकत नाही

क) वाच्यपरिवर्तनम् ।

- **केवळ लट्-लकार अथवा**
- **कर्मणि / कर्तरि-भू.धा.वि. चे वाक्य द्यावे**
- **वाक्य केवळ सकर्मक-कर्तरि / कर्मणि द्यावे**
- **अकर्मक वाक्य विचारू नये**

ख) त्वान्त / ल्यबन्त-अव्ययं निष्कासयत ।

- केवळ **त्वान्त / ल्यबन्त काढणे** अपेक्षित
- त्वान्त / ल्यबन्त वापरा ही कृती अपेक्षित नाही

ग) स्म निष्कासयत ।

घ) 'त्वं' स्थाने 'भवान् / भवती' अथवा
'भवान् / भवती' स्थाने 'त्वं' योजयत ।

च) वचनं / लकारं परिवर्तयत ।

- सर्व लकार परिवर्तनासाठी विचारता येतील
- लिट् (परोक्ष-भूतकालः) चे लट् / लङ् / लोट् / विधिलिङ् मध्ये परिवर्तन करण्यास विचारावे परंतु
  दुसऱ्या लकारांचे लिट् मध्ये परिवर्तन विचारू नये

छ) णिजन्तं कुरुत / निष्कासयत ।

- पृ.क्र. ९३ ते ९५ व स्वाध्यायातील वाक्ये

षष्ठः विभागः – अपठितम् । (८)

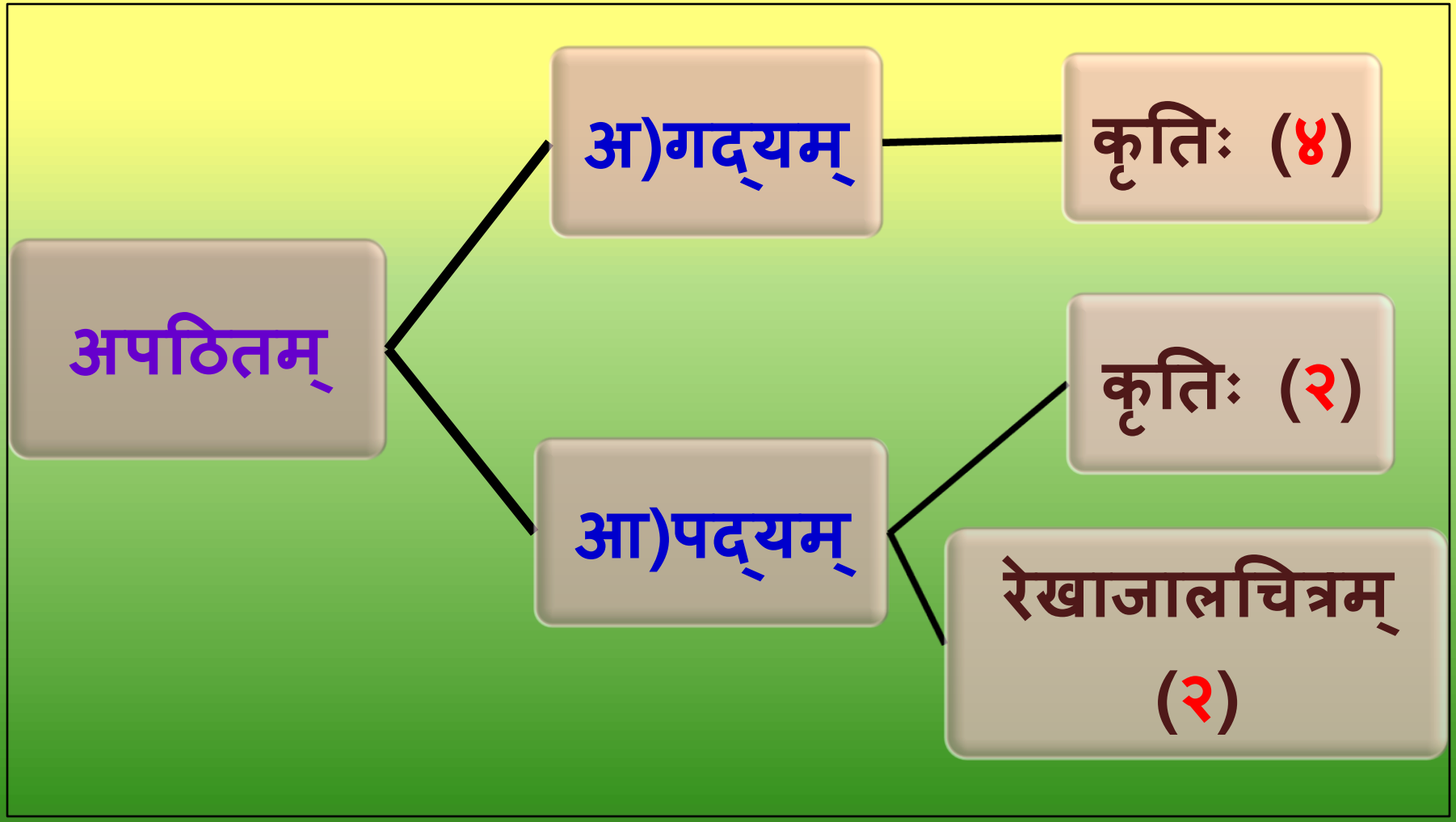

षष्ठः विभागः – अपठितम् । (८)

६) अ) गद्यांशं पठित्वा कृतीः कुरुत । (६ तः ४)

- आकलनास सोपा असा ६०-८० शब्दांचा गद्यांश निवडावा
- अपरिचित अथवा कठीण शब्दांच्या जागी परिचित शब्द बदलून द्यावेत

१. पूर्णवाक्येन उत्तरत । १x१=१

२. प्रातिपदिकं लिखत । १/२x२=१

- **नाम / सर्वनाम** विचारावे

३. वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् / असत्यम् इति लिखत । १x१=१

४. माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । १x१=१

- गद्यांशातील ४ ते ६ शब्दांचे सोपे **एकच वाक्य** द्यावे

५. विभक्त्यन्तपदम् / अव्ययम् / क्रियापदं चिनुत लिखत च । १x१=१

- कोणतेही अव्यय अथवा धातुसाधित-अव्यय **ग्राह्य**
- उदा. - च, अपि, यथा, क्रेतुम्, विस्मृत्य वगैरे

६. कारकपरिचयं कुरुत ।

- एकाच अपेक्षित शब्दाचे **अधोरेखन आवश्यक**

आ) १. पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टे कृती कुरुत ।

१. पूर्णवाक्येन उत्तरत । (२तः१) १x१=१

२. विशेषण-विशेष्य-सम्बन्धः / समानार्थकं शब्दं / विरुद्धार्थकं शब्दं लिखत । १x१=१

- समजायला अतिशय सोपे असे २ ओळींचे श्लोक द्यावेत
- दोनही कृती एकाच श्लोकावर विचारता येणार असतील तर एकच श्लोक दिला तरी चालेल. अन्यथा २ श्लोक द्यावेत.

आ) २. पद्यांशं पठित्वा जालरेखाचित्रं पूरयत ।

१/२x४=२

- सोपा श्लोक निवडावा
- **संधिविग्रह करून** श्लोक द्यावा
- सहज सोडविता येतील अशा ४ गाळलेल्या जागा द्याव्यात
- अधिक पर्याय असल्यास त्यातील १-२ आपण द्यावेत व ४ जागा रिकाम्या ठेवाव्यात

सर्वेभ्यः शिक्षकेभ्यः
धन्यवादाः।